

Motion till riksdagen 2025/26:4231

av **Maj Karlsson m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2025/26:294 För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förslag där fortsatt omhändertagande på grund av barnets anknytning till familjehemmet endast kan ske med barnets samtycke om barnet fyllt 15 år, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förslag där insatser enligt den nya lagen om omhändertagande för vård av barn och unga ska kompletteras med att vården ska ges med omtanke om och aktning för barnets eller den unges person och egenart och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en särskild översyn av de särskilda befogenheterna inom den statliga barn- och ungdomsvården och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Regeringen föreslår i proposition 2025/26:294 att den nuvarande lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, ska ersättas av en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga samt en ny lag om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården. Propositionen innehåller flera angelägna förslag som stärker barnrättsperspektivet, bl.a. genom att barns och ungas rättigheter samlas i ett eget kapitel och att rätten till offentligt biträde förtydligas och utökas.

Fortsatt omhändertagande på grund av barnets anknytning till familjehemmet

Vänsterpartiet motsätter sig delar av regeringens förslag om att införa en ny självständig grund för fortsatt omhändertagande på grund av barnets anknytning till familjehemmet. Regeringen motiverar förslaget med att det ska skapa ökad trygghet och stabilitet för barn som är placerade i familjehem. Det är ett viktigt syfte, men den föreslagna regleringen riskerar att gå för långt.

Vänsterpartiet menar att ett barns anknytning till familjehemmet inte ska kunna användas för att hålla kvar barnet mot barnets egen vilja när de ursprungliga missförhållandena i hemmet har upphört. Om barnets biologiska föräldrar kan erbjuda en trygg omsorgsmiljö, och barnet själv vill flytta hem, måste barnets vilja väga mycket tungt. Det vore fel att låta anknytningen till familjehemmet bli en självständig tvångsgrund som i praktiken stärker familjehemmets ställning på bekostnad av barnets rätt till familjeliv och barnets egen vilja.

Det är en annan sak om barnet själv vill stanna kvar i familjehemmet. Då ska barnets vilja och behov av stabilitet kunna beaktas. Men tvångsvård på grund av anknytning får inte utformas så att barnets egen uttryckta vilja marginaliseras.

Vänsterpartiet anser därför att regeringen bör återkomma med ett förslag där fortsatt omhändertagande på grund av barnets anknytning till familjehemmet endast kan ske med barnets samtycke om barnet fyllt 15 år. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen har i sitt förslag till en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga valt att inte följa den tidigare utredningens ”Barns och ungas rätt vid tvångsvård” (SOU 2015:71) förslag att bestämmelsen ska kompletteras med att vården ska ges med omtanke och aktning för barnets eller den unges person och egenart. Det här tycker vi är olyckligt. Barnombudsmannen lyfter i sitt remissvar att barn som vårdats enligt LVU återkommande beskrivit brist på omtanke, omsorg och respekt, och att det finns en

tydlig skillnad mellan god kvalitet i teorin och barns faktiska erfarenheter i praktiken. Barnombudsmannen framhåller därför att barns behov av att bemötas med omtanke, värdighet och respekt behöver synliggöras vid varje möjligt tillfälle.

Vänsterpartiet delar den bedömningen. När staten beslutar om vård utan samtycke är det ett av de mest ingripande beslut som kan fattas mot ett barn. Då måste lagen vara tydlig med att vården inte bara ska vara rättssäker och av god kvalitet, utan också präglas av omtanke i det konkreta mötet med barnet.

Generella formuleringar om god kvalitet är inte tillräckliga om barn ändå vittnar om att de inte blir lyssnade på, inte får vara delaktiga och inte möts på ett varmt och respektfullt sätt. Att föra in omtanke i lagtexten skulle tydliggöra samhällets ansvar för hur vården faktiskt genomförs i vardagen.

Vänsterpartiet anser därför att regeringen bör återkomma med ett förslag där insatser enligt den nya lagen om omhändertagande för vård av barn och unga ska kompletteras med att vården ska ges med omtanke och aktning för barnets eller den unges person och egenart. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Särskilda befogenheter i den statliga barn- och ungdomsvården

Vänsterpartiet ser positivt på att barns och ungas rättigheter lyfts fram tydligare och att barnets bästa ska vara avgörande vid beslut om omhändertagande. Vi välkomnar att barn och ungas grundläggande fri- och rättigheter regleras i egna kapitel i både den nya lagen om omhändertagande för vård av barn och unga och i den nya lagen om särskilda befogenheter.

Samtidigt anser vi att det är otillräckligt att i huvudsak föra över nuvarande bestämmelser om särskilda befogenheter till en ny lag utan en bredare översyn. Flera remissinstanser, bl.a. Barnrättsbyrån, Rädda Barnen, Bris och Akademikerförbundet SSR, har påtalat att både tillsynsmyndigheter och civilsamhällesorganisationer återkommande har kritiserat SiS tillämpning av de särskilda befogenheterna. Regeringen konstaterar själv att det inte finns något beredningsunderlag i detta lagstiftningsärende för den översyn som remissinstanserna efterfrågar. Vänsterpartiet menar att detta är ett problem. När tvångsåtgärder mot barn samlas i en ny lag bör lagstiftaren inte nöja sig med en lagteknisk överföring, utan också pröva om befogenheterna är nödvändiga, proportionerliga, rättssäkra och förenliga med barnets rättigheter.

Barn som vårdas inom SiS har ofta komplexa behov, tidigare trauman, psykisk ohälsa, funktionsnedsättningar eller erfarenheter av våld och utsatthet. Samhällets svar måste i första hand vara trygghet, vård och behandling. Det är särskilt viktigt att barn med funktionsnedsättning, psykisk ohälsa eller neuropsykiatriska svårigheter inte möts med tvång därför att vården saknar rätt kompetens, resurser eller fungerande behandlingsmetoder.

Vänsterpartiet anser därför att regeringen bör tillsätta en särskild översyn av de särskilda befogenheterna inom den statliga barn- och ungdomsvården. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Översynen bör särskilt analysera hur tvångsåtgärder används i praktiken, hur barns rättigheter tillgodoses, hur funktionsrätts- och diskrimineringsperspektivet säkerställs, vilka förebyggande alternativ som finns och hur tvångsåtgärder kan minska. Den bör också ta ställning till behovet av starkare uppföljning, extern granskning och oberoende klagomöjligheter för barn och unga.

Maj Karlsson (V)

Nadja Awad (V)

Karin Rågsjö (V)

Ciczie Weidby (V)

Isabell Mixter (V)

Vasiliki Tsouplaki (V)